

Enemmän sosiaalista toimintakykyä, lisää osallisuutta!

SOSKU-kehittämishankkeen loppuraportin esittely

Tutkija-kehittäjä Helka Raivio/THL

23.3.2018, Paasitorni

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Raportin tuotantoprosessista

- Raportti kirjoitettu yhteiskirjoittamisen periaatteella
 - Useampia kirjoittajia
 - Monenlaisia materiaaleja
- Tavoitteena toteutuneen kehittämistyön esittely kokonaisuutena, mahdollisimman yleistettävässä muodossa
 - Jäsentyneempi, mutta väistämättä rajatumpi kuva koko SOSKU-hankkeen työskentelystä
 - Lisätietoja www.thl.fi/sosku
- Keskittyy sosiaalisen kuntoutuksen yleisiin periaatteisiin ja lähtökohtiin
 - Tarkastelee sosiaalista kuntoutusta sekä työotteena että palveluna

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Raportin rakenteesta

- Käy läpi sosiaalisen kuntoutuksen sekä hanketyöskentelyn lähtökohdat
 - Kuvaa osallistuneiden asiakkaiden taustoja sekä toimintaan ohjautumista
- Käy läpi sosiaalisen kuntoutuksen keskeiset tavoitteet ja niihin liittyvät käsitteet
 - Erityisesti osallisuus ja sosiaalinen toimintakyky
- Esittelee
 - Kuntaosahankkeissa kehitettyjä ja sovellettuja työmenetelmiä
 - Yhteiskehittämisen toimintatavan
 - Näkökulman sosiaalisesta kuntoutuksesta voimavaraistavana, pedagogisena toimintana

Raportin rakenteesta

- Pyrkii huomioimaan muutoksessa olevan toimintaympäristön ja rakenteet
 - Sote- ja maakuntauudistus, kuntoutuksen kokonaisuudistus
- Esittää sosiaalista kuntoutusta koskevat yleiset laatukriteerit

Sosiaalisen kuntoutuksen ja hanketyöskentelyn lähtökohdista

- Ylätavoitteena selkeyttää ja yhtenäistää sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvää ymmärrystä sekä valtakunnallista toimeenpanoa
 - Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 17 § laaja-alainen sekä yleisluontoinen; kohderyhmät, tavoitteet ja sisältö vaihdelleet kunnittain
 - 53 prosenttia THL:n keväällä 2016 toteuttamaan kuntakyselyyn vastanneista piti sosiaalisen kuntoutuksen keskeisenä toteuttamismuotona kuntouttavaa työtoimintaa
- Soveltamisopas: Edistetään **kaikkien yhteiskunnan jäsenten** yhtäläisiä mahdollisuuksia päästä niihin vuorovaikutussuhteisiin, toimintoihin ja rakenteisiin, jotka muodostavat jokapäiväisen elämän perustan
 - Periaatteena yksilön integroituminen yhteiskuntaan kykyjään ja suoriutumistaan vastaavalla tavalla

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Sosiaalisen kuntoutuksen ja hanketyöskentelyn lähtökohdista

- STM: Sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan **vaikeasti syrjäytyneiden henkilöiden** paluuta yhteiskunnalliseen osallisuuteen
 - Vahvistamalla **kuntoutettavan** sosiaalista toimintakykyä ja sosiaalisen vuorovaikutuksen edellytyksiä
- THL:n toteuttaman kuntakyselyn (2016) sekä SOSKU-osahankkeissa tehtyjen omien rajausten mukaan ensisijaisesti **työikäisille sosiaalihuollon asiakkaille**
 - Poikkeuksena Essote:n sekä Rovaniemen kuntaosahankkeet, joissa painotus ollut nuorissa

Sosiaalisen kuntoutuksen keskeisistä tavoitteista ja niihin liittyvistä käsitteistä

- Sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteiden ja palveluiden yleisinä tavoitteina asiakkaan
 - Sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen
 - Syrjäytymisen torjuminen ja osallisuuden edistäminen
- Syrjäytyminen yleisesti ymmärretty prosessina, jossa osa yhteiskunnan jäsenistä ajautuu tahtomattaan sivuun yhteiskunnallisista asemista ja työelämästä (Järvikoski, 2013)
 - Osallisuuskin hahmotettavissa prosessina; ei pysyvä ominaisuutemme tai staattinen tila joka voidaan saavuttaa, vaan vaihtelee jo elämänvaiheittain (Raivio & Karjalainen, 2013)

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Sosiaalisen kuntoutuksen keskeisistä tavoitteista ja niihin liittyvistä käsitteistä

- Osallisuus edellyttää, että ihmisellä on:
 - Käytössään riittävät aineelliset resurssit (HAVING)
 - Toimijuutta omaa elämää koskevassa päätöksenteossa (ACTING)
 - Sosiaalisesti merkityksellisiä ja tärkeitä suhteita, jäsenyyttä erilaisissa ryhmissä (BELONGING) (Raivio & Karjalainen, 2013)
- Osallisuuden ja osallistumisen esteinä myös esimerkiksi
 - Lannistavat kategorisaatiot: riskiryhmä, syrjäytynyt, pitkäaikaistyötön, toimeentulotukiasiakas, mielenterveyskuntoutuja, asunnoton...
 - Ahdistavat tuntemukset: sosiaalisten tilanteiden pelko...
 - Alistavat kokemukset: torjunta, välinpitämättömyys, poiskäännyttäminen...

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Sosiaalisen kuntoutuksen keskeisistä tavoitteista ja niihin liittyvistä käsitteistä

- Sosiaalinen toimintakyky voidaan määritellä yksilölliseen ja yhteisölliseen kasvuun ja kehitykseen pyrkiväksi sosiaalista toimintaa ohjaavaksi, tulevaisuuteen orientoituneeksi asenteeksi itseä ja muita kohtaan (HE:164/2014)
- Järvikosken (2013) mukaan kuntoutus onkin ennen kaikkea oppimis- ja kehitysprosessi;
 - Kasvatukselliset elementit aina läsnä ihmisen pyrkiessä sopeutumaan uuteen elämäntilanteeseen ja oppimaan sen edellyttämät tiedot, taidot ja valmiudet
 - Pyrittäessä ihmisessä itsessään olevien mahdollisuuksien kehittämiseen, ollaan tekemisissä kasvun ja siten kasvatuksen kanssa
 - Kuntoutus on kasvatuksellinen prosessi, jonka ihminen itse toteuttaa ammattilaisten, perheen, ystävien, jne. tuella

Sosiaalinen kuntoutus kasvun tukena

- Eri elämänvaiheissa tarvitsemme enemmän tai vähemmän tukea sosiaalisista rooleista suoriutuaksemme
 - Yhteiskunnan muuttuvat taloudelliset, poliittiset ja kulttuuriset rakenteet asettavat myös jatkuvasti uusia oppimistehtäviä
- Oppimistehtävämme voidaan luokitella erityisesti kolmelle osa-alueelle: työelämän tehtäviin, julkisen elämänpiirin kansalaistehtäviin sekä yksityisiin tehtäviin
 - Se, miten aikuistuneen yksilön jatkuvan oppimisvalmiudet tosiasiallisesti ilmenevät, riippuu kuitenkin esim. toimintaympäristöstä, kasvutaustasta ja aikuisvaiheen elämäolosuhteista (Alanen, 1987)
- Sosiaalisen kuntoutuksen kontekstissa ko. aikuisen elämänpiirittaiset oppimistehtävät, ja ihmisten taitojen kartuttaminen niistä suoriutumiseksi, ovat sosiaalisen kuntoutuksen ydintä

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Toimintaympäristön asettamat odotukset, mahdollisuudet ja rajoitukset:

Koulutus- ja työmarkkinat

Sosiaaliset suhteet ja verkostot

Toimeentulo

Välimatkat ja etäisyydet, liikkuminen

Vapaa-ajan mahdollisuudet

Ympäristön avoimuus, yhteiset tilat

Palvelut, niiden saavutettavuus ja saatavuus

Osallisuuden
ulottuvuudet:

SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY:

Sosiaaliset taidot:

Arkitaidot:

Yhteisötaidot:

**Kuuluminen/
Belonging:**

-itseilmaisu,
vuorovaikutuskyvyt,
kyky liittyä muihin

- itsestä huolehtiminen,
arjesta selviäminen,
kyky toimia perheenjäsenenä

- itsen ja ympäristön
tiedostaminen, tunteiden
hallinta, kyky asioida

**Toimiminen/
Acting:**

- kyky luoda ihmissuhteita
- kyky ottaa vastuuta
- kyky huolehtia muista
- kyky ylläpitää yhteyksiä

- kyky hankkia koulutus
- kyky tehdä työtä
- kyky organisoida
- riippuvuuksien hallinta

- itsensä elättäminen
- kyky osallistua, harrastaa
- kyky suunnitella tulevaa,
- kyky sopeutua

**Omistaminen/
Having:**

- luottamus
- arvostus

- työuran vakaus
- kodin olemassaolo

- valta ja vallankäyttö
- raha ja sen käyttö

Yleisinä karkeina linjoina

- Vapaaehtoisuus – velvoittavuus?
- Sopeuttava funktio?
- Voimaannuttava funktio?
- Yksilö-, ryhmä- vai alue- tai yhdyskuntatyötä?
- Intensiivistä yksilötyöskentelyä sekä toiminnallista ryhmätoimintaa
- Yhdessä! Kokemustieto, asiakasasiantuntijuus ja verkostot mukaan
- Sekä työelämävalmiuksia edistävää että sosiaalista osallisuutta edistävää toimintaa
- Rohkeus työtavoissa; taide- ja luova toiminta, luontolähtöiset sekä terveyttä ja hyvinvointia lisäävät menetelmät
- Matalat kynnykset; jalkautuva työskentely, sosiaalisen kuntoutuksen vieminen sinne, missä ”elämä eletään”

Voimavarat ja toivo toiminnan lähtökohtina

- Voimavara- ja toivokeskeisenä ihmistyönä sosiaalityö (ja siten sosiaalinen kuntoutus) painottaa ennen kaikkea tulevaisuutta rakentavia, ihmisen omia muutosta mahdollistavia tekijöitä
 - Työntekijät toimivat katalysaattoreina ja dynamisoijina, herkistävät, yllyttävät, rohkaisevat ja motivoivat osallistumiseen (Kurki, 2011)
- Toivon ja muutoksen viitekehyksessä sosiaalisen kuntoutuksen (ja laajemmin sosiaalityön) funktiona
 - Yksilötason elämänmuutos; ihmisen oman arjen jäsentymisessä alkaa vaikuttaa jokin uusi tavoite tai suunta
 - Muutos kansalaistumisena; ihmisen omat tavoitteet liittyvinä yhteisölliseen tai yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumiseen

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Voimavarat ja toivo toiminnan lähtökohtina

- Sosiaalisen kuntoutuksen muutostyössä myös selkeitä rakenteellisen sosiaalityön elementtejä
 - Tavoitteena sosiaalinen esteettömyys, ”paikkojen” ja ympäristöjen saattaminen avoimiksi ja vastaanottaviksi kaikille
- Sosiaalinen kuntoutus siis sekä yksilön, yhteisöjen että yhteiskunnan sosiaalista toimintakykyä vahvistavana, kasvatuksellisenä toimintana
 - Tarkoittaa työntekijöiden ehtymätöntä uskoa ihmiseen sekä ihmisten ja ympäristön muutoskykyyn
- Kun toiminnassa onnistutaan herättämään/elvyttämään osallistujien intohimoja ja unelmia, ”nukkuvia”, unohtuneita tai luovutettuja asioita, on toivo herätetty ja muutos jo käynnissä

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

KIITOS!

Lisätietoja SOSKU –hankkeesta:

<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/sosku>

Yhteystiedot:

Helka Raivio
tutkija-kehittäjä
puh. 029 524 7183
sähköposti: etunimi.sukunimi@thl.fi

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Lähteet:

- Alanen Aulis (1987) Johdatus aikuiskasvatukseen
- Hallituksen esitys uudeksi sosiaalihuoltolaiksi (2014)
- Järvikoski Aila (2013) Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. STM:n raportteja ja muistioita 2013:43
- Kurki Leena (2011) Sosiokulttuurinen innostaminen yhteisötyönä.
- Puromäki Henna & al. (2016) Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus. Kuntakyselyn tulokset
- Raivio Helka & Karjalainen Jarno (2013) Osallisuus ei ole keino tai väline – palvelut ovat!
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Sosiaalihuoltolain soveltamisopas

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

